

cu altele, auditive, tocmai pentru păstrarea atmosferei originalului. De aceea, nu putem fi de acord cu acele modificări ale indicațiilor de regie date de autor, care nu aduc nici un efect radiofonic, ci numai denaturează textul. Exemple: în scena a 9-a a actului al II-lea se spune că sclavii lui Scaur îi ies înainte Neerei „cu brațele pline de flori”, pe cînd în text scrie clar: „Cei dinainte, Neera urmată de toți sclavii lui Scaur, care aruncă flori sub pașii săi”. Este altceva să stai cu brațele pline de flori și este oricum, altceva, să arunci flori sub pașii cuiva. Imaginea poetică a ieșit de aci sărăcită. Tot astfel, în scena a 13-a a aceluiași act, se spune la radio că „Getta se desprinde din mulțimea sclavelor, urmată de un tînar care poartă o amforă de aur”. Cită deosebire de imaginea grațioasă a Gettei, evocată de Alecsandri: „Getta vine din palat aducînd (ea însăși, n. n.) o amforă de aur”.

Tot astfel nu putem fi de acord cu denaturarea textului, chiar în scopul dobîndirii unui strașnic efect radiofonic. Astfel, la radio, în scena a 9-a a actului I, Scaur își face intrarea în scenă în mijlocul unui tumult de plesnituri de bici și de vîlcăreli ale sclavilor biciuiți. Asemenea efecte, complet inexistente în text și tot atît de complet străine spiritului lui Alecsandri, se continuă încă pe întreg parcursul scenei. De ce a fost nevoie de ele?

Tot aici, autorul versiunii radiofonice a mai găsit încă de cuviință să-l completeze pe Alecsandri, pesemne tot spre a mări contrastul dintre mizeria sclavilor și opulența bogătanului. „Scaur, în haine scumpe...”, adus din culise într-o sală purtată de patru sclavi devine, la radio, „Scaur, înveșmîntat într-o măreață togă de mîndru patrician” (!!), ceea ce este o uriașă, dublă enormitate. Dublă pentru că:

Întîi: Există, după calitatea stofei, *toga rasa* (ușoară, de vară), *toga pexa*, *pinguis* (din lînă pîroasă, groasă, pentru iarnă); după culoare, *trabea* (toga de purpură, purtată de magistrați în unele ocazii solemne), *toga pulla* (neagră, de doliu); apoi *toga praetexta*, *virilis*, *candida* etc., dar niciăieri și niciunde nu s-a pomenit vreodată de o „togă (și încă măreață!) de mîndru patrician”.

Al doilea: Scaurus, sclav „de Scaurus Emilius din lanțuri liberat”, putea să ajungă la oricît de mari bogății, dar numai patrician nu. Într-adevăr, numărul patricienilor, reprezentanții vechilor familii romane, care scăzuse mult în urma războaielor civile, s-a văzut sporit, întîi de legea Cassia a lui Caesar, care „însușă

de asemenea în ordinul patricienilor numeroși cetățeni care sau fusesse consuli, sau exercitate o magistratură” (Dion Cass. 43, 47), apoi, cam la vremea cînd se petrece acțiunea piesei, de legea Saenia a lui Octavian August, care „împlini de asemenea numărul patricienilor cu îngăduința Senatului” (ibid. 52, 42). Barierele de castă erau încă prea rigide în Roma acelei vremi, pentru a îngădui pătrunderea unui sclav liberat în rîndurile atît de ermetice ale marilor familii romane. Horațiu însuși, fiu de libert, atît de prețuit de către prietenia lui Mecena, membru al unei vechi familii patriciene, era încă departe de a-i fi egal.

Ceva mai multă atenție la amănuntul istoric!

Ceva mai mult respect pentru textul marilor clasici, chiar cînd vorbele sînt încredințate undelor fluente ale văzduhului!

Radu ALBALA

P.S. De ce, cînd se dă numele regizorului muzical, tehnic, de studio etc., nu se dă și numele autorului adaptării radiofonice?

Moment tragicomic

Am luat cunoștință cu uimire de următoarea intîmplare petrecută aievea la Teatrul de Stat din Timișoara.

S-a pus în repetiție *Strigoii* de Ibsen.

Un tînar actor, nedistribuit, a cerut pentru el rolul Oswald. Regizorul l-a sfătuit, pare-se, să asiste o vreme la repetiții și, pe urmă... se va vedea.

Tînarul actor s-a prezentat miniat la direcție, solicitînd rolul cu și mai mare ardoare.

— Cunoașteți piesa? l-a întrebat directorul.

— Nu. Adică, vag. Mai precis, am citit-o de mult.

— Sinteți încredințat că vi se potrivește rolul?

— Absolut; ori îl joc, ori...

Al doilea „ori” s-a concretizat chiar a doua zi într-o scrisoare extrem de curioasă adresată direcției, prin care tînarul preciza că el *trebuie* să joace Oswald, în caz de nereușită a interpretării obligîndu-se să compenseze, prin rețineri din salariu, pagubele materiale provocate teatrului. Cum pot fi calculate pagubele produse de un eșec artistic, preopinentul nu arăta. Cine știe, poate că era în posesia unei metode originale de asemenea calcul. Prin 1946, am cunoscut un tovarăș dîntro organizație sindicală teatrală, care se chinuia să facă un grafic cu creșterea nivelului cultural al oamenilor. El însuși își inaugura

graficul cu o creștere de numai 14% pe luna octombrie. Calculul era simplu: planul de lectură al stimabilului cuprindea atâtea cărți, cu atâtea file; cum nu izbutise să citească decît o parte din totalul filelor, omul își calculase cinstit procentul și se pregătea să-l afișeze ca exemplu. Se vede treaba că și tinărul nostru se gîdea la vreun sistem așijderea.

Cum însă nici directorul, nici regizorul și nici alți factori din teatru nu s-au lăsat convinși de propunerea... echitabilă de a schimba distribuția odată fixată, actorul a conceput o nouă epistolă către direcție, de astă dată în termeni defini-tivi.

Scrisoarea preciza că, în caz de neacordare a rolului, el, solicitantul nesatisfăcut, va fi extrem de mîhnit și nu va mai aștepta răspunsul negativ, cea de a doua „prezentă” urmînd a fi considerată drept preaviz din partea sa către instituție pentru desfacerea contractului de muncă.

Nu știu ce s-a întimplat mai departe. Dar mă gîndesc ce efect comic ar putea obține un autor într-o scenă cam de acest fel:

Cineva, supărat foc, intră furtunos la direcție cu o cerere de demisie în mînă și o trîntește pe masa directorului.

Acesta o citește calm și scrie apăsător pe colțul foi: „se aprobă”.

...Și mă mai gîndesc că, la urma urmei, nu numai un actor, dar și un director veritabil de teatru poate obține astfel, dacă nu un efect comic, pentru că nu acesta e țelul lui, dar oricum, un efect educativ excelent pentru anumiți tineri care și-au pierdut capacitatea de a sta cu picioarele pe pămînt conform legilor gravității universale și legilor — poate mai puțin spectaculoase, dar tot atît de certe — ale comportării civilizate într-un colectiv de muncă.

V. S.

○ alternativă

Consultînd un anumit text, e foarte greu de spus dacă autorul lui a fost bine intenționat sau răuvoitor. În conversația orală, lucrul se constată mult mai ușor din citeva — ca să spunem așa — imponderabile: intonație, gest, privire etc. În scris însă, jocul presupunerilor este absolut liber.

În nr. 3786 din 9 decembrie 1956 al

ziarului „România Liberă” un necunoscut — pînă acuma — „pescuitor de perle”, iscălînd „Lector”, caută nod în papură citorva colaboratori ai revistei „Teatrul” și „Contemporanul”, pentru utilizarea unor termeni care, cîcă, nu ar exista și în „limba vorbită”, și acordă acestor publicațiști epitetul — aici ironic — de „inovatori” în ceea ce privește „primenirea limbii”. Iată termenii încredințați: *obsesiv*, *intelectiv*, *intenționatitate* și, respectiv, *concreteță*.

Primul cuvînt (*obsesiv*) este des întrebuițat și la fel de corect ca și echivalentul său, *obsedant*. Al doilea, *intelectiv*, poate fi desigur acoperit de expresia *de înțelegere*, deși se pierde, în felul acesta, o anume nuanță care vizează exclusiv facultatea specială a minții omenești numită intelect. Chiar dacă eminentul „Lector” are, în aceste două cazuri, o netă preferință, nu vedem totuși de ce n-ar fi mai concesiv (poate că „Lector” preferă termenul... *concedant* ?!) cu cei care mînfestă alte preferințe decît ale d-sale! *Intenționatitate* este o noțiune clasică în... fenomenologie, de pildă, și nimic nu o împiedică să ciștige teren în limbajul uzual. (Se poate însă ca eruditul „Lector” să nu fi auzit încă de termenul filozofic *fenomenologie*... În cazul acesta, îl rugăm să ne treacă pe lista „inovatorilor”.) Cit despre *concreteță*, acest cuvînt este fără îndoială de origine recentă, fără a fi creat însă de cel acuzat: termenul răspunde unei necesități marcate în limbajul filozofic, fiind îndreptățit la o circulație de specialitate.

După cum se observă, toți acești termeni au o coloratură ușor filozofică; de aceea, înțelegem că pot deveni supărători pentru cei obișnuiți exclusiv cu alte lecturi. Ignorarea lor sau refuzul de a-i accepta într-un context întru totul clar, indică, din nou, alternativa de la începutul acestor rînduri: avem de-a face ori cu un „lector” bine intenționat dar mărginit, ori cu unul inteligent dar răuvoitor. Lăsăm eruditului anonim, cerber cu ochi de Argus al ogorului limbii romîne, libertatea de a se declara pentru una din aceste două poziții, la fel de condamnable. Deși preferința manifestă pentru „pescuitorul” în paginile revistei „Teatrul” arată, cu tot *clar-obscurul* anonimatului, drumul spre adevăr.

Primenitorofil

Pentru conformitate,

Șt. Aug. D.